

Aan
De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

TCB S01(2006)

Den Haag, 16 januari 2006

Betreft: Advies Verzoek tot ontheffing ex artikel 7 Besluit gebruik meststoffen (TRC 2005/7007)

Mijnheer de Minister,

In uw brief van 14 december 2005 (bijlage 1) verzoekt u, mede namens de Staatssecretaris van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, de Technische commissie bodembescherming (TCB) advies uit te brengen over uw voorgenomen besluit tot het verlenen van een ontheffing. Het betreft ontheffing van de verplichting tot het gebruik van emissiearme technieken voor de aanwending van dierlijke mest in een onderzoeksproject in de Noordelijke Friese Wouden. Volgens de aanvrager, het Laboratorium voor Bodemkunde en Geologie van Wageningen UR, is de ontheffing noodzakelijk voor een onderzoek naar de effectiviteit van het 'alternatieve spoor'. Het 'alternatieve spoor' bestaat uit een aantal specifieke maatregelen op het vlak van het stikstofmanagement, die als doel hebben 'bij gelijkblijvende productie veel minder stikstoftoevoer nodig te hebben en daarmee de stikstofverliezen fors te verminderen'. Onderdeel van dit spoor is 'de mogelijkheid om bovengronds te kunnen uitrijden van mest waar nodig of gewenst'. De managementmaatregelen die tot het 'alternatieve spoor' behoren zijn onder meer: verlaging van de input van nutriënten naar de bedrijven (via voer en kunstmest), het toedienen van kleinere mesthoeveelheden per keer en het uitrijden bij gunstige weersomstandigheden. Het 'acceptabel niveau' voor de stikstofverliezen door emissie van ammoniak op bedrijven die het 'alternatieve spoor' volgen, is in het onderzoeksplan gesteld op een emissie die niet hoger is dan bij de controlebedrijven. In het onderzoeksplan wordt gesteld dat 'het onderzoek zich ook nadrukkelijk richt op de gehele stikstofkringloop waarbij ook andere winst- en verliesposten betrokken zijn, om te bezien of er geen sprake is van afwenteling'.

De TCB dient op grond van artikel 7 Bgm verplicht gehoord te worden bij het verlenen van ontheffing van de in het Bgm gestelde verboden. Een van de belangrijkste toetselementen is hierbij of het belang van de bodem zich niet verzet tegen het verlenen van de ontheffing. Daarbij toetst de TCB ook of de omvang van de ontheffing in verhouding is tot het voorgestelde onderzoek. In vervolg op het eerdere advies over een vergelijkbaar onderzoeksvoorstel neemt de commissie de vrijheid om in te gaan op het onderzoeksvoorstel zelf. Hieronder zal eerst worden ingegaan op het onderzoek, daarna komt het ontheffingsverzoek aan de orde.

HET ONDERZOEKSPLAN

Emissiearme aanwending van dierlijke mest is bedoeld om afname van de emissies van ammoniak naar de lucht te bewerkstelligen. Uit de ontwikkelingen in natuurgebieden blijkt deze aanpak succesvol te zijn. In de afweging waarbij gekozen is tot het verplicht stellen van emissiearme methoden voor de aanwending van dierlijke mest hebben de langetermijneffecten voor de bodem op de agrarische bedrijven een ondergeschikte rol gespeeld. Tot op heden is niet goed in kaart gebracht hoe de integrale vergelijking tussen emissiearm versus bovengronds uitrijden van mest voor het milieu (lucht, bodem inclusief grondwater) uitvalt.

De gebiedsvereniging Noordelijke Friese Wouden en de voorlopers hiervan, de milieucoöperaties VEL en VANLA, proberen op een alternatieve manier invulling te geven aan bescherming van het milieu tegen overmatige belasting met stikstof. Hierbij is er meer oog voor de mogelijke nadelige effecten van emissiearme aanwending. De TCB vindt dit een waardevol initiatief, en vindt het dan ook belangrijk dat het uitgevoerde onderzoek antwoord geeft op de essentiële vragen met betrekking tot emissiearme aanwending. Deze zijn:

- Kan de ammoniakemissie naar de lucht door veranderingen in de mestkwaliteit en met een andere manier van uitrijden in vergelijkbare mate gereduceerd worden ten opzichte van emissiearme aanwending?
- Ondervindt de bodem nadelige gevolgen van emissiearme aanwending? Dit betreft nadelige gevolgen voor het bodemleven, de bodemstructuur en voor uitspoeling van nitraat naar het grondwater.

De TCB vindt het daarnaast nuttig dat onderzoek plaatsvindt naar managementtechnieken die de mestkwaliteit in positieve zin beïnvloeden. Onderzoek dat zich hierop richt, kan resulteren in een verbeterd inzicht in de effectiviteit van managementmaatregelen als middel om de mest- én bodemkwaliteit te verbeteren. De verkregen kennis en inzichten kunnen van belang zijn voor alle veehouderijbedrijven, ongeacht de wijze waarop de mest wordt toegediend.

Vergelijking van het onderzoeksvoorstel met het eerdere onderzoeksvoorstel waarover de TCB advies heeft uitgebracht¹, leert dat is tegemoet gekomen aan enige kritiekpunten van de commissie. Er worden duidelijke onderzoekshypotheses gesteld en er wordt ingegaan op 'de andere manieren om via management te voldoen aan milieueisen'.

Aan integraal onderzoek naar de effectiviteit van specifieke managementmaatregelen om ammoniakemissies terug te dringen zonder dat onacceptabele stikstofafwenteling plaatsvindt, zoals beoogd in dit project, zijn voorwaarden gebonden. De gevolgen voor alle milieucompartimenten moeten goed in kaart worden gebracht. Dit betekent dat er bij de bedrijven die de aangepaste managementmaatregelen toepassen en bij de controlegroep in de tijd herhaalde metingen worden gedaan naar de vastlegging en omzetting van stikstof in de mest en in de bodem inclusief het grondwater. Ook zijn goede metingen nodig naar de ammoniakemissie uit de verschillende bedrijfssystemen.

De commissie constateert echter dat het onderzoek niet geheel aan deze voorwaarden voldoet:

- Op slechts één moment vindt er onderzoek plaats naar de chemische, fysische en biologische aspecten van de bodem op de deelnemende bedrijven en de controlegroep.
- Onderzoek naar stikstof in grondwater wordt niet gedaan.

---

¹ TCB S10, 2005. Advies onderzoeksvoorstel Wageningen UR.

- Op dit moment is er nog geen standaardmethode beschikbaar waarmee de ammoniakemissies direct kunnen worden bepaald. Dit legt beperkingen op aan de interpretatie van gemeten data en daardoor aan de betrouwbaarheid en praktische bruikbaarheid daarvan. Dat aan de ontwikkeling van een standaardmethode wordt gewerkt in de parallel lopende onderzoeksprogramma's (EU-voorstel en WP3MG) in de Noordelijke Friese Wouden is positief maar doet inhoudelijk weinig af aan het bezwaarpunt.
- De berekening van het aantal bedrijven dat in aanmerking zou moeten komen voor ontheffing is gebaseerd op statistiek over metingen aan mestkwaliteit en niet (wat verwacht mag worden) op metingen aan ammoniak.
- De enige parameter voor mestkwaliteit die volgens het onderzoeksvoorstel in kaart wordt gebracht en tevens wordt gehanteerd als ambitieniveau voor de bedrijfsvoering is het percentage organisch gebonden stikstof. De doelstelling voor mestkwaliteit doet twifelen aan de haalbaarheid van gelijkwaardige ammoniakemissie. Bij de statistische onderbouwing valt op dat er van wordt uitgegaan dat de mest van het 'alternatieve spoor' evenveel totaal stikstof bevat als de mest uit de controlegroep. Dit is niet logisch omdat in het voerspoor, onderdeel van het 'alternatieve spoor', wordt uitgegaan van eiwitarm (stikstofarm) en structuurrijk voer.

DE ONTHEFFING

Het ligt volgens de TCB in de rede te verwachten dat bovengronds uitrijden van mest minder negatieve gevolgen heeft voor de bodem en het grondwater op deze bedrijven. De TCB vindt dan ook dat het belang van de bodem op deze bedrijven zelf zich niet verzet tegen het verlenen van ontheffing. Omdat het gaat om een ontheffing van een wettelijke bepaling, vindt de TCB dat de omvang van een ontheffing van de plicht tot emissiearme aanwending van mest verband moet houden met het doel van het onderzoek waar ontheffing voor nodig is. Ontheffing is in dit geval nodig om onderzoek te doen naar de ammoniakemissie ten gevolge van verschillende technieken voor de aanwending van dierlijke mest. Het ammoniakemissieonderzoek vindt plaats op slechts 2x6 bedrijven. Daarom is de TCB van mening dat ontheffing verleend zou kunnen worden voor de aangeduide zes bedrijven in het alternatieve spoor. Verder beveelt de commissie dan aan om op de betreffende zes bedrijven het onderzoek naar de vastlegging en omzetting van stikstof in de mest en in de bodem inclusief het grondwater te intensiveren.

Een afschrift van deze brief heb ik verzonden aan de Staatssecretaris van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.

Met de meeste hoogachting,
de voorzitter van de
Technische commissie bodembescherming,

Ir. L.E. Stolker-Nanninga.